

Tegendraadse trends de Grebbedijk

Dat veel vlindersoorten achteruitgaan, is voor veel vlinderaars een realiteit waarmee we moeten leven. Maar er zijn ook plekken waar het wél goed gaat! Kunnen we hier wat van leren? Het meetnet vlinders leent zich hier bij uitstek voor. In het meetnet worden immers vlinders volgens een vaste methode geteld, waarmee we de ontwikkelingen op die route kunnen vergelijken met regionale of landelijke trends.

Een voorbeeld van een route waar de trend voor een aantal vlinders 'tegendraads' is, ligt langs de Grebbedijk bij Wageningen. Op zich lijkt het een dijk als zovele andere, beheerd door het waterschap (hier Vallei en Veluwe), maar toch zijn een paar zaken anders:

Tekst:

Chris van Swaay
De Vlinderstichting
& Bram Borkent

CBS

Foto's:

Chris van Swaay

- De dijk heeft nog een bloemrijke dijkflora, met een groot deel van het jaar bloeiende planten zoals beemdkroon, marjolein en knooppkruid.
- De dijk ligt pal op het zuiden. Daardoor is het er altijd net iets warmer.
- Het beheer van de dijk wordt door het waterschap teruggekoppeld met medewerkers van De Vlinderstichting, waarvan sommige ook de tellingen doen. Daarmee hebben we samen met het waterschap het beheer optimaal kunnen afstemmen op de vegetatie, bloemen en vlinders.

In 2011 en 2012 werd de dijk twee keer per jaar geheel gemaaid, daarna stonden er in een jaar midden in de zomer enkele weken schapen, maar daarna bestaat het beheer uit:

- Vroeg in het seizoen (meestal april) kort begraa-

zen met veel schapen (meestal maar een week). Zo gaat de vegetatie kort het bloeiseizoen in.

- De bovenste of onderste helft wordt in juni of juli gemaaid en afgevoerd, enkele weken later de andere helft. Zo blijft altijd een deel van de bloemen staan.
- In september wordt nog een keer op die manier gemaaid. Zo gaat de vegetatie uiteindelijk kort de winter in. Onder aan de dijk, in de uiterwaarden, blijft wel op plekken lang gras staan.

De dijk is nu eenmaal gemaakt met rivierklei, en dat is een voedselrijke (maar ook goed gebufferde) bodemsoort, die twee keer per jaar gemaaid wordt. Een groot voordeel van deze 'traditionele' manier van maaien is dat de dijk goed doorworteld en daarmee sterker is (zie ook www.STOWA.nl). Dat is ook wel nodig, want in veel winters staan de uiterwaarden tot een eind tegen de dijk onder water.

De dijk blijkt steeds meer vlinders aan te trekken. Vooral de bloeiende beemdkroon en marjolein werken als magneten voor dagpauwogen en atalanta's. Gele en oranje luzernevlinders vliegen oost-west of

De Grebbedijk in Wageningen.

juist andersom en gebruiken de warme bloemrijke dijk als een baan om verder te trekken. De koningin-nepage komt af en toe langs om eitjes af te zetten op de bloeiende wilde peen.

Maar de grote aantallen bruin zandoogjes en bruin blauwtjes springen in de zomer het meest in het oog. Verder was er in 2021 een vestigingspoging van het groot dikkopje. In totaal zijn er 22 geteld, maar in 2024 zijn er geen meer gezien. Blijkbaar kan het groot dikkopje niet goed omgaan met de korte vegetatie en het soms hoge water in de winter. Het hooibeestje vestigde zich wel succesvol, al lag het aantal in 2024 nog maar erg laag.

Toch is het niet het hele jaar feest: met name in het voorjaar als er nog weinig bloeit, zijn er ook tellingen met geen of weinig vlinders. Het oranjetipje zit liever op de noordkant van de dijk, en komt maar af en toe kijken (maar wel steeds vaker). En ook begin juni kun je soms tussen de bloemen lopen en geen of maar een enkele vlinder tellen.

Maar al met al is de balans positief: er komen steeds meer vlinders van steeds meer soorten. Het beheer van de dijk zou misschien nog beter kunnen, maar toch is het nu al voldoende om het aantal vlinders van een aantal soorten tegen de landelijke trend in te laten stijgen. Natuurlijk helpt ook de ligging (altijd pal in de zon) en de gebufferde bodem, waardoor er geen verzuring door stikstofdepositie is.

Helaas is de toekomst van dit stukje dijk niet zo rooskleurig. De dijk staat op het programma om verzwared te worden. Verzwaring betekent dat de dijk niet alleen hoger wordt, maar ook verbreed zal moeten worden. Dat kan hier alleen aan de zuidkant, waar ook de route ligt. Die zal dus op termijn geheel verdwijnen. We zullen er bij het waterschap op aandringen dat de bijzondere vegetatie zo goed mogelijk bewaard blijft. Dat zou kunnen door nu zaad te verzamelen en later weer in te zaaien. Misschien kunnen de beste stukken afgeplagd worden en later weer worden teruggeplaatst? Het valt in ieder geval te proberen, het is een van de fraaiste stukjes Grebbedijk.

Wij gaan het natuurlijk volgen, en zullen ook na de dijkverzwaring blijven tellen. We hebben tenslotte al veertien jaar geteld, en kunnen daarna volgen of en hoe de dijkvegetatie en de vlinders zich zullen herstellen. We hopen ervan te kunnen leren, zodat deze ervaringen ook elders kunnen worden ingezet. Wel is al duidelijk dat op rivierklei de combinatie van

vroeg in de lente kort intensief begrazen, gevolgd door twee keer per jaar gefaseerd maaien positief is voor de bloemen en de dagvlinders.

Bruin blauwtje.

Tabel. Gemiddeld aantal vlinders per soort per jaar op de route Grebbedijk in vijf perioden als elk jaar elke week geteld zou zijn*. <1 betekent dat er gemiddeld minder dan 0,5 vlinder is (meestal maar één vlinder in die periode). De graslandvlinders, die het met name goed doen op deze route, zijn dikgedrukt.

Soort	2011-2013	2014-2016	2017-2019	2020-2022	2023
atalanta	0	2	3	8	9
bont zandoogje	2	0	0	1	5
boomblauwtje	0	0	1	1	0
bruin blauwtje	7	3	6	49	193
bruin zandoogje	109	212	108	327	470
citroenvlinder	0	1	1	2	1
dagpauwoog	1	3	5	105	39
distelvlinder	1	1	2	<1	0
gehakkelde aurelia	0	1	1	1	2
gele luzernevlinder	1	0	1	0	0
groot dikkopje	0	0	0	5	1
groot koolwitje	1	4	6	2	2
hooibeestje	0	0	0	18	62
icarusblauwtje	13	21	61	56	41
klein geaderd witje	10	22	15	14	6
klein koolwitje	38	13	14	26	31
kleine vos	11	83	6	16	8
kleine vuurvlinder	3	<1	1	4	8
koninginnenpage	0	0	1	1	0
oranje luzernevlinder	5	<1	1	3	0
orantjetipje	0	0	0	1	0
zwartsprietdikkopje	12	16	3	21	15

* In een ideale wereld wordt er gedurende het vlinderseizoen elke week geteld. In de praktijk kan dit niet door bijvoorbeeld te slecht weer of ziekte van de teller. Dat betekent niet dat er dan helemaal geen vlinders te zien zijn, maar er zijn alleen geen data beschikbaar voor die week. Daarom wordt er door het CBS bijgeschat voor de tellingen voor de momenten dat er niet geteld is, zodat de trendberekeningen statistisch te verantwoorden zijn.

Meer lezen?

Lees meer over de voordelen van bloemrijke sterke dijken via STOWA: www.stowa.nl/deltafacts/waterviligheid/innovatieve-dijkconcepten/bloemrijke-sterke-dijken ●